

MEDIJSKI ASPEKT SPORTSKOG HULIGANSTVA

Jasmina Šošić

Fakultet humanističkih nauka, Univerzitet Džemal Bijedić u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Stručni rad

Sažetak

Svakodnevno možemo vidjeti novinske izvještaje, koji nas podsjećaju na prisustvo problema sportskog huliganstva. Moguće je prepoznati razne aspekte te pojave. Prema Freudu se destruktivna energija povezana sa Thanatosom mora neprekidno usmjeravati od pojedinca prema van kako bi se spriječilo samouništenje. Agresivno ponašanje prema tome služi izbacivanju destruktivne energije, reducirajući napetost i dovodeći do katarze. Mediji su danas potpuno integrisani u društvo i ono bez njih ne može. Pa tako ni sport, ni sportske manifestacije, koje su prerasle u čitave pokrete, i dijelom zahvaljujući medijima, podignuti na nivo kultura. Medije ni u kom slučaju ne treba smatrati jedinim uzročnikom pojave huliganstva i drugih neželjenih oblika ponašanja u sportu. Oni su samo jedan od brojnih faktora koji utječu na pojavu i širenje ovog fenomena.

Ključne reči: nasilje, destrukcija, sport, navijači, mediji

Uvod

Svakodnevno možemo vidjeti novinske izvještaje, koji nas podsjećaju na prisustvo problema sportskog huliganstva. Na žalost, u Bosni i Hercegovini je sportsko nasilje prisutno do takve mjere da se više ni ne obaziremo na ovakve vijesti sa sportskih terena. Regionalne utakmice koje se odigravaju kao da ne mogu proći bez incidenata koje izazivaju navijači.

Psovke, provokativni natpisi i plakati, uništavanje tribina i tuče, dio su naše sportske svakodnevnice, gdje "težina" susreta i raspoloženje navijača određuju stupanj eskalacije huliganstva. Nakon nereda iniciranih od strane navijača neminovno slijede oglašavanja političkih lidera, osude od strane javnosti, a ponekad i različite vrste sankcija upućene od strane pojedinih sportskih saveza. U konačnici se ispostavlja da su to ipak samo bezuspješni pokušaji izlaženja na kraj sa problemom. On ostaje prisutan i dalje, niti mnogo manji, niti mnogo drugačiji. Istina je da živimo u državi koja se još nije oporavila od nedavnog rata. Nacionalna netrpeljivost je i dalje prisutna, a prosječan stanovnik Bosne i Hercegovine živi u otežanim ekonomskim uvjetima. Ovi razlozi uistinu predstavljaju faktore koji doprinose porastu nasilja uopšte, pa i onog na sportskim terenima, ipak, to nisu isključivi i jedini uzroci. Sa ovim problemom se suočavaju stanovnici i drugih država Evrope. Mediji gotovo svakodnevno bruje o stravičnim posljedicama nereda, koji potječu sa nogometnih terena u Italiji, Engleskoj, Turskoj ili Francuskoj, dok su Izrael, Iran i Argentina samo neke od zemalja drugih kontinenata koje se također nose sa ovim problemom. Sama priroda ljudske agresije bila je u fokusu interesovanja brojnih istraživača i teoretičara kroz dugi vremenski period, a stavovi o njoj još su različiti.

Freud smatra da je agresivno ponašanje u čovjeka urođeno, te da je čovjek može jedino kontrolirati, ali je se ne može nikako u potpunosti riješiti. Smatra da svaki čovjek posjeduje Thanatos (instinkt smrti), te da teži smrti i povratku u stanje neorganske materije.

Prema Freudu se destruktivna energija povezana sa Thanatosom mora neprekidno usmjeravati od pojedinca prema van kako bi se spriječilo samouništenje. Agresivno ponašanje prema tome služi izbacivanju destruktivne energije, reducirajući napetost i dovodeći do katarze. Lorenz dijeli Freudovo mišljenje i dodatno izlaže da je kod ljudskih bića evoluirao instinkt za borbenu okupaciju, i to kao posljedica prirodne selekcije, te da je agresivnost zapravo urođena dispozicija u ponašanju.

Od ovakvih shvatanja znatno odstupa teza pobornika Socijalno-kognitivne teorije učenja. Albert Bandura, jedan od glavnih zastupnika Teorije socijalnog učenja, smatra da ljudi uče *kada* da budu agresivni, *kako* da budu agresivni i *protiv koga* da usmjeravaju agresiju (Bandura, 1979). Bandura(1973) ističe da se svaka ljudska agresija, jednako kao cjelokupno socijalno ponašanje osobe, uči posredstvom imitacije i potkrijepljenja.

Kada je u pitanju agresivno ponašanje, ne postoji dakle ništa neizbježno. Svako ponašanje koje se nagrađuje ili potkrijepljuje prije će se ponovno pojaviti u budućnosti. Obzirom da svako, pa i agresivno ponašanje nastaje kao posljedica učenja, moguće je oblikovati ljudsko ponašanje pružajući adekvatne uzore, te upotrebom kazne i potkrijepljenja.

Pojam huliganstva

Sam termin huliganstvo je našao svoj put u Engleski jezik na jedan vrlo neobičan način. Potekao je od irske imigrantske porodice koja je krajem 19. vijeka terorizirala stanovnike istočnog Londona. Događaj koji je inicirao širu upotrebu ovog termina dogodio zbio se “oko 1898. godine nakon što je Patrick Hooligan ubio jednog londonskog policajca. Slučaj je bio toliko ozloglašen da su londonska glasila naprosto skovala pojam huliganstvo. Činjenica da je gosp. Hooligan bio Irac samo je potkrijepila ideju o huliganstvu kao o nečemu pobunjeničkom.” (The Globalist, (2002).

Bez obzira na njeno porijeklo, riječ se vrlo brzo našla u širokoj upotrebi. Istina, smisao joj se vremenom lagano mijenjao, te ona prestaje na nedovoljno jasan način označavati pobunjeničke intencije skupine ljudi. Danas niti jedna druga riječ ne može sa tako izraženom nijansom označiti osobu, člana neslužbene grupe koja čini djela vandalizma, ili kriminalnu štetu, započinje tuče i uzrokuje nered. Huligani su najčešće mlade osobe (dvadesetih godina) koje se bave manualnim i nižim činovničkim radom. Neki od njih se bave i “sivom ekonomijom”, a pretežno se radi o osobama muškog spola.

Nogomet - više od igre ili nešto sasvim drugo

Često nam dolazi da se zapitamo, šta je to toliko magično u nogometu da sobom nosi toliku količinu navijačkih strasti? Istina je da u većini zemalja svijeta nogomet ima status nacionalnog sporta, te kao takav uspijeva okupiti nevjerovatan broj poklonika i posmatrača. To je i razlog zbog čega sobom nosi i najveći dio publiciteta. Sportske novinske rubrike najveći dio svog prostora poklanjaju upravo nogometnim nadigravanjima, i drugim događajima koji su s njim u vezi. Upravo se tu mogu naći i alarmantni novinski naslovi vezani za nasilje na nogometnim terenima, najčešće praćeni zastrašujućim fotografskim zapisima. Medijski prikazi nereda pobuđuju nacionalni sentiment i utječu na formiranje izravnijih stavova gledalaca i navijača i prema svojim ekipama, i prema ekipama protivnika.

Takvih primjera, na žalost jako je mnogo. Nacizam, koji je u velikoj mjeri prisutan u Evropi i u naše vrijeme umnogome doprinosi porastu nasilničkog djelovanja navijača. Pojedine neonacističke skupine čak jačaju svoje redove upravo kroz importiranje članova navijačkih skupina, te potom ovakve “ojačane” grupe učestvuju zajedno sa navijačima u pravljenju nereda na sportskim terenima. U našem okruženju kao najbolji primjer jakog međudnosa između sporta, medija i izraženog nacionalizma predstavljaju **Delije**, navijači Crvene zvezde iz Beograda. Nadaleko je poznata njihova veza sa Željkom Ražnatovićem- Arkanom, ratnim zločincem i jednim od najozloglašenijih vodja paramilitarnih formacija u proteklim ratovima.

Arkan je prije i za vrijeme ratova bio upravo vođa navijača Delija. Vrlo bliska veza sa Slobodanom Miloševićem omogućila mu je status nacionalnog heroja. Iz redova navijača Crvene zvezde je i regrutovao poslušnike u svoju paramilitarnu skupinu zvanu “Tigrovi”, a kasnije je to činio is sa navijačima drugih srbijanskih klubova. Postao je simbolom ponosnog i hrabrog patriote, branitelja srpske nacije i nacionalne ideje. Svakodnevnne slike sa televizijskih kanala i novinski članci (slike Arkana u srpskoj narodnoj nošnji, sa srpskim ordenjem, simbolično podizanje tri prsta, intervjui u kojima Arkan zastupa i brani velikosrpsku ideologiju ekstremne orijentacije), izdigli su ga na pijadestal velikog i ponosnog srpskog vojskovođe. Pretvoren je u ikonu koja je bila u potpunom skladu sa velikosrpskim nacionalnim mitom o “Srbima kao nebeskom narodu”.

Navijači su se tako identificirali sa simbolom velikosrpstva, utjelovljenog u obličju neustrašivog Arkana. Sport općenito posjeduje ideološku fondaciju, jer potpomaže razvoj sistema vrijednosti, u kome u velikoj mjeri učestvuju mediji. Uloga medija je medijatorska, jer su oni zapravo i najbolji posrednici između klubova, nacionalnih selekcija i gledateljstva. Tabloidi posebno tretiraju huliganstvo kao laku metu i skloni su senzacionaliziranju problema kako bi povećali prodaju novina. Zapravo, od šezdesetih godina naovamo novinari su posjećivali nogometne utakmice više kako bi izvještavali o ponašanju mase, nego da bi pratili igru. Osnovni utjecaj koji mediji imaju na porast huliganstva ogleda se upravo kroz **senzacionalizam**.

Potaknuti potrebom za što većim tiražem, borbom za prestiž i ekskluzivitet u svijetu natjecanja, i među medijima samima, huliganstvo postaje idealna meta senzacionalističkog preuveličavanja. O nogometnim utakmicama se češće izvještava kao da je u pitanju rat između dvije vojske, a ne sportsko natjecanje.

Tennenbaum(1997) sugerira da mediji pokazuju značajnu neodgovornost zbog neumjerenog pokrivanja i senzacionaliziranja nasilnih incidenata u sportu. Terminologija izvještavanja sportskih utakmica kao da je naprosto preuzeta iz vojničke terminologije. “Bitka divova”, “Moramo izaći i boriti se”, “Krvavi derbi”, “Boj za prvo mjesto”,... samo su neki od naslova koje svakodnevno možemo naći u novinskim člancima.

Čak se i pobjednici proglašavaju herojima, vitezovima itd. Na ovaj način mediji potpuno direktno potpiruju navijače prije samih sportskih sureta. Visoko emocionalno uzbuđenje gomile je plodno tlo za poticaj na nasilje od strane vođa navijača. Gomila tada lako postaje razularena masa koja je spremna učiniti sve “za odbranu naših, a protiv neprijatelja”. Neprijatelji naravno postaju svi oni “koji nisu sa nama”.

Još jedan aspekt potkrijepljivanja huliganstva od strane medija odnosi se na prikazivanje scena nereda koje čine mladi huligani. Kako naprijed stoji, huliganske skupine su obično sastavljene od mladih ljudi, pretežno kasne adolescencije. Takodjer je poznato da je jedan od razloga zbog čega su mladi ljudi spremni i željni uzrokovati probleme želja da se dokažu ostatku grupe.

Najveći prijestupnici postaju najzapaženiji članovi grupe, a pravljenje nereda predstavlja izvjesno privlačenje pažnje na sebe. Umjesto da se posrami čina hapšenja, mladi huligan će zapravo biti ponosan tim činom. Ponos će biti time veći ako čin hapšenja bude prikazan na televiziji, ili se pojavi u novinama, a ovakvom okolnošću će još više zavrijediti status unutar grupe. Ovdje medijsko izvještavanje prestaje biti samo informacija upućena recipijentima, već postaje izuzetno jak potkrijepljivač socijalno nepoželjnog oblika ponašanja.

Zaključak

Stajalište da sredstva komuniciranja odredjuju osnovne parameter funkcioniranja društva zastupali su brojni teoretičari, od Marshall McLuhana, Harolda Innisa, do Freda Inglisa i Rowlanda Lorimera. Oni predstavljaju sastavni dio dekora naše privatne sfere, globalni kriterij za društvene kategorije i činjenice u koje svrstavamo sport i sportsku kulturu življenja. Čovjekova težnja da prati događanja oko sebe i u svijetu, da saznaje, da se usmjerava na zabavne i zanimljive sadržaje, na tzv. najvažniju sporednu stvar na svijetu – nogomet, mezimče žurnalizma, za mnoge strast nad strastima, omogućila je upravo medijska produkcija.

Literatura

- Armstrong, G. (2003), Football hooligans, Brunel University press, London.
- Bandura, A. (1979). The social learning prospective: Mechanism of aggression. In H. Toch (Ed.), Psychology of crime and criminal justice. New York: Holt, Rinehart&Winston.
- Cox, R. H. (2002). Sport psychology: concepts and applications (5th Ed.). McGraw-Hill, New York, NY.
- Franzoi, S. L. (2000). Social psychology (2nd Ed.). McGraw-Hill, New York, NY.
- Fowler, D. (2004), Football, blood and war, GUARDIAN Unlimited.
- Hewstone, M., Stroebe, W. (2003), Uvod u socijalnu psihologiju: europske perspektive, Naklada Slap, Zagreb.
- Kecmanović, D. (1999), Psihopolitika mržnje, Vojni institut, Beograd.
- Pennington, D.C. (2004), Osnove socijalne psihologije, Naklada Slap, Zagreb.
- Williams, J., Dunning, E., Murphy, P. (1989). Hooliganism Abroad: The Behavior and control of English Fans in Continental Europe, London and New York: Routledge.
- The Globalist, (2002), Hooligans: A Good Old English Tradition, Washington D.C.)
- * * * /Group of authors/ (1998), Media incited hooligans, BBC Online network.
- * * * /Grupa autora/ (1997), Rat je počeo na Maksimiru- govor mržnje u medijima, Beograd.

Ima li još išta na kugli zemaljskoj što nedjeljom, ili bilo kojim drugim danom, u bilo koje vrijeme, i ljeti i zimi, i po lijepom i po ružnom vremenu, na sat i po, ili čak i duže tako jako zaokuplja pažnju miliona i miliona ljudi? Nogomet, taj događaj koji vas prikuje za mjesto, ostavlja užarena pogleda, prigušena daha i odsutna duha..pretvara recipijenta u nekritična gutača informacija koje putem medija stižu sa terena.

Upravo su mediji, njihova magična moć vizuelne prezentacije, doveli do takve afirmacije i poularizacije sporta. Masovnost auditorija posebno dolazi do izražaja u najvećoj sportskoj manifestaciji, Olimpijskim igrama, kada medijsku prezentaciju prate milijarde ljudi na cijeloj planeti. Mediji su danas potpuno integrisani u društvo i ono bez njih ne može. Pa tako ni sport, ni sportske manifestacije, koje su prerasle u čitave pokrete, i dijelom zahvaljujući medijima, podignuti na nivo kultova. Medije ni u kom slučaju ne treba smatrati jedinim uzročnikom pojave huliganstva i drugih neželjenih oblika ponašanja u sportu. Oni su samo jedan od brojnih faktora koji utječu na pojavu i širenje ovog fenomena.

Ipak, veliki utjecaj koji imaju na masovni auditorij ne smije se zaboraviti, a moguće ga je iskoristiti za promoviranje pozitivnih vrijednosti i odgovornog ponašanja gledalaca. Bez naglašavanja neslaganja i konflikata među igračima i navijačima suprotstavljenih timova, te neuveličavanjem agresivnih ispada neće se učiniti da problem nestane iz korijena, ali je svakako prvi korak u zaustavljanju i sprječavanju takvih pojava.

MASS-MEDIA ASPECT OF SPORT HOOLIGANISM

Summary

It is possible to notice a newspaper reports that remind us of presence of sport hooliganism problem every day. It is possible to recognize different aspects of that phenomena. According to Freud, destructive energy connected with Thanathos have to be constantly directed from individual to outside world to avoid self-destruction. Aggressive behavior is an instrument of throwing out of destructive energy, tension reduction and leading to catharsis. Mass-media are totally integrated in society today, and society can not exist without them. The same case is with sport and sport manifestations that rise up to whole movements and partially owing to media, are held up on cult level. Anyway, it is obvious situation that media are not unique cause of hooliganism and other similar acting in sport. They are only one of number factors that influence hooliganism and destructive behavior.

Key words: *violence, destruction, sport, fans, media*

Primljeno: 10.02.2008.

Prihvaćeno: 11.05.2008.

Komunikacija:

mr. Jasmina Šošć

Univerzitet Džemal Bijedić, Mostar

Fakultet humanističkih nauka

88104 Mostar, Univerzitetski kampus

Tel: 00 387 (0)36 571 359

E-mail: jasminasose@yahoo.com